

**A bűnszervezettel kapcsolatos büntetőjogi
rendelkezések értelmezésének problémái**

Jelige: hattyú

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
1. A bűnszervezettel kapcsolatos hazai szabályok kialakítása.....	4
2. A bűnszervezet fogalma	5
2.1. A bűnszervezet rendszerbeli helye	6
2.1.1. A bűnszervezet és a csoportos elkövetés.....	6
2.1.2. A bűnszervezet és a bűnszövetség	7
3. A bűnszervezetben történő elkövetés	10
3.1. A <i>bűnszervezetben elkövetés</i> jelentése	10
3.1.1. A <i>bűnszervezet tagjaként</i> történő elkövetés	10
3.1.2. Ki lehet a <i>bűnszervezetben elkövetés</i> alanya?	11
3.1.3. Az elkövető, illetve a bűncselekmény „kapcsolata” a bűnszervezettel.....	12
3.2. Milyen bűncselekmények követhetők el bűnszervezetben?.....	14
3.2.1. Alkalmazhatóak-e a bűnszervezetben elkövetés jogkövetkezményei előkészületi cselekményekre?	15
3.3. A bűnszervezetben történő elkövetés jogkövetkezményei.....	16
4. A bűnszervezetben részvétel	18
4.1. Európai és történeti kitekintés (a <i>bűnszervezet létrehozása</i>).....	18
4.2. A bűnszervezetben részvétel tényállásának sajátosságai	20
4.3. Értelmezési kérdések.....	22
4.3.1. Az előkészületi jellegből eredő értelmezési problémák	22
4.3.2. A bűnszervezetben részvétel jogtárgyharmonikus értelmezése	23
4.3.3. A „támogatói fordulattal” kapcsolatos kérdések	24
5. Összefüggések és ellentmondások a bűnszervezetben elkövetés és a bűnszervezetben részvétel viszonyában.....	26
Összegzés	28
Irodalomjegyzék.....	29

Bevezetés

A szervezett bűnözés napjaink kriminális, sőt társadalmi életének egyik legégetőbb problémája. Bár különféle bűnbandák, bűnöző szervezetek már a középkorban is léteztek, a modern értelemben vett szervezett bűnözés jelentősége a XX. század második felében kezdett fokozatosan felerősödni. Az egyre sokoldalúbbá váló, „kifinomultabb” módszereket alkalmazó és a politikai életet is helyenként már befolyásolni képes bűnöző szervezetek mind nagyobb kihívás elé állították az ellenük fellépni kívánó állami bűnüldöző szerveket.

Hazánkban az 1970-es években jelentkeztek a jelenség első jelei, de a rendszerváltást követően terjedt el igazán a modern értelemben vett szervezett bűnözés.¹ A gazdasági, politikai, társadalmi átalakulás, a nyugati világ felé nyitás új lehetőségeket teremtett a bűnszervezetek számára.² Hazánk közeledése, majd belépése az Európai Unióba tovább fokozta e probléma mértékét, ami egyre inkább jogalkotási lépéseket követelt az anyagi büntetőjog területén is. A Büntető törvénykönyv ilyen célú módosítása először 1997-ben történt meg, megteremtve a bűnszervezet fogalmát és az első rá vonatkozó rendelkezéseket, melyek a következő években nagyobb változásokon mentek keresztül. A törvényhozásra jelentős hatással voltak az Európai Unió jogharmonizációs törekvései folytán született instrumentumok rendelkezései.

A többé-kevésbé 2002-re megszilárduló szabályozás, mely az új Büntető törvénykönyv 2013-as hatályba lépésével sem változott sokat, ugyanakkor továbbra is meglehetősen sok kérdést vet fel a rendelkezések alkalmazását, értelmezését illetően. A szervezett bűnözés kiemelkedő társadalomra veszélyessége, pontosabban az ebből fakadó kriminalizációs igény ugyanis olyan szabályok megalkotását igényelte, melyek túlmutatnak a hagyományos büntetőjogi normák keretein, és egyes esetekben az alapelveket is érintik. A bűnszervezettel kapcsolatos rendelkezések kapcsán felvetődnek többek között stádiumtani, az elkövetőkre vonatkozó, illetve halmazati-elhatárolási problémák, melyekkel kapcsolatban többféle felfogás, álláspont is megjelent mind a jogtudományban, mind a bírói gyakorlatokban. Pályamunkámban ezeket igyekszem felvázolni, kiegészítve saját meglátásaimmal.

¹ Takács Erika: Az 1997. évi LXXIII. törvény szervezett bűnözéssel kapcsolatos rendelkezéseinek megalkotási folyamata. In: Gellér-Hollán (szerk.): A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről). Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 174. o.

² Finszter Géza – Irk Ferenc: Gazdasági-társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai. Szervezett bűnözés Kelet-Közép Európában, az Európai Unió peremén In: Kriminológiai Tanulmányok XXXVIII. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001. 11-59. o.

A fenti perspektívának megfelelően a történeti bevezetőt követően a hatályos hazai rendelkezések közül elsőként a bünszervezetre vonatkozó értelmező rendelkezést és annak a büntetőjogi rendszeren belül elfoglalt helyét vizsgálom, összevetve más hasonló, vagy rokon jogi fogalmakkal. Ezt követően egyrészt a bünszervezetben történő elkövetésre vonatkozó általános részi, büntetéskiszabást érintő szabályokat elemzem, majd a Közbiztonság elleni bűncselekmények között helyet kapó Bünszervezetben részvétel tényállását mutatom be. Kitérek továbbá a szabályozás e két része közötti összefüggésekre, ellentmondásokra.

1. A bünszervezettel kapcsolatos hazai szabályok kialakítása

Magyarországon 1997. előtt a szervezett bűnözés elleni küzdelem büntető anyagi jogi eszköztára még csak az e jelenséggel szembeni fellépésre nem túlságosan alkalmas bünszövetség intézményét tartalmazta. Emellett a bünszervezet hazai előképeiként lehet még hivatkozni azokra a speciális bűnöző szervezetekre, melyeket bizonyos bűncselekmények (kábitószerrel visszaélés, pénzmosás) elkövetése esetén minősítő körülményként szabályozott a Büntető törvénykönyv.³ A bünszervezeti minőség általános büntetőjogi jelentőségére először a joggyakorlat hívta fel a figyelmet. A Legfelsőbb Bíróság 1995. évi 154. Büntető Kollégiumi Állásfoglalásában a társas bűnelkövetés sajátos formájaként írta le a szervezett bűnözést, és nyomatékos súlyosító körülménynek nyilvánította az ennek ismérvei szerinti elkövetést.⁴

A bünszervezet fogalmát az akkori Büntető törvénykönyvbe (1978. évi IV. törvény) először az 1997. évi LXXIII. törvény iktatta be. A bünszervezet tagjaként, illetve megbízásából történő elkövetés ekkor minősített esetet képezett néhány bűncselekmény elkövetése esetén, és megalkotásra került a bünszervezet létrehozása nevezetű különös részi tényállás is. A bünszervezet fogalmán először az 1998. évi LXXXVII. törvény módosított némileg.⁵ Jelentősebb változást hozott viszont a 2001. évi Btk.-módosítás (2001. évi CXXI. törvény), mely gyökeresen megváltoztatta, és a nemzetközi standardokhoz igazította a bünszervezet fogalmát. A bünszervezet tagjaként, illetve megbízásából elkövetést mint minősítő körülményeket egy általános részi generális büntetéskiszabási rendelkezés váltotta fel, mely a bünszervezetben történő elkövetés esetére írt elő szigorító szankcionálási szabályt. A bünszervezet létrehozása bűncselekményét pedig a bünszervezetben részvétel váltotta, mely jellegében sajátos megoldást tükrözött. E szabályok lényegükben nem változtak a 2012. évi C. törvény hatálybalépésével, bár egy-két pontosítás történt a törvénytövegeben.

A magyar szabályozás kialakítását jelentősen befolyásolták a nemzetközi és európai uniós szinten történő jogharmonizációs törekvések, illetve az ennek folytán születő

³ Tóth Mihály: Bünszövetség, bünszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 52. o.

⁴ Legfelsőbb Bíróság 1995. februári 154. Büntető Kollégiumi Állásfoglalása a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről

⁵ Szintén e jogalkotási folyamat részeként szokás említeni a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés egyes szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvényt, mely azonban büntető anyagi jogi módosítást nem tartalmazott. Tóth Mihály: Bünszövetség, bünszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 53. o.

instrumentumok rendelkezései, ahogyan arra az alábbiakban néhány helyen e pályamunka is hivatkozik.

2. A bűnszervezet fogalma

A bűnszervezet hatályos fogalmát a 2001. évi CXXI. törvény határozta meg. A 2012. évi C. törvény az Értelmező rendelkezések között, a 459. § (1) bekezdés 1. pontjában tartalmazza a definíciót: „*bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése;*”.

Ez a fogalom szinte teljes mértékben átvette az Európai Unió Tanácsa által 1998. december 21-én elfogadott együttes fellépésben szereplő definíciót,⁶ melyet később a palermói ENSZ-egyezményben foglalt meghatározással⁷ ötvözve a 2008-as szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló tanácsi kerethatározatban is hasonlóképpen rögzítettek.⁸ Jelentősebb eltérések csak a fogalom szubjektív oldalát érintették. A magyar bűnszervezet céljai között meghatározott bűncselekmények minimális fenyegetettsége öt évig terjedő szabadságvesztés, szemben az uniós dokumentumokban előírt négygyel. A hazai definíciónak nem feltétele továbbá a mögöttes célzat, így az anyagi haszonszerzés sem, amit a Legfelsőbb Bíróság is hangsúlyozott BH 2008.139. számon közzétett eseti döntésében.

Az objektív elemek tekintetében a hosszabb időre szervezettség feltételének megfogalmazásával a jogalkotó célja – a hatályos fogalmat bevezető 2001. évi CXXI. törvény miniszteri indokolása szerint – az egy-két bűncselekmény alkalmi elkövetésétől való

⁶ „a bűnszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a bűncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és – adott esetben – az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.” Együttes fellépés, amelyet a Tanács az Európai Unióról szóló Szerződés K.3. cikke alapján fogadott el az Európai Unió tagállamaiban a bűnszervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról (98/733/IB) 1. cikk

⁷ „„szervezett bűnözői csoport”: bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve;” Az ENSZ nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménye 2. cikk a)

⁸ „bűnszervezet: olyan, kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrejött szervezett csoport, amely összehangoltan működik, és amelynek célja az, hogy legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekményeket kövessen el közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében;” A Tanács kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (2008/841/IB) 1. cikk 1.

megkülönböztetés volt.⁹ Az összehangolt működés pedig a konspiráció egy magasabb szintjét jelöli, mely a csoport tagjainak – rendszerint munkamegosztáson alapuló – szorosabb együttműködését, vagy egy vezető által koordinált tevékenységét jelenti.¹⁰

2.1. A bűnszervezet rendszerbeli helye

A bűnszervezet rendszerbeli helyét a hazai büntetőjog-tudomány az elkövetőkkel kapcsolatos tanokon belül a társas bűnelkövetési alakzatok között határozta meg, a csoportos elkövetés és a bűnszövetség mellett.¹¹ Ezt a besorolást némiképp megtévesztőnek tartom, mivel azt tükrözi, hogy a bűnszervezet mint büntetőjogi terminus az egyes bűncselekmények elkövetését, illetve elkövetőit jellemző körülménynek tekinthető, miközben hatályos definíciója egy önálló, az elkövetéstől függetlenül is értelmezhető, azon túl is létező entitásra utal. Társas bűnelkövetési alakzatnak inkább a *bűnszervezetben elkövetést* helyesebb tekinteni. Felmerül ugyanakkor a kérdés: van-e önmagában vett büntetőjogi szerepe a bűnszervezetnek? A hatályos szabályozásban ugyanis szinte mindenhol - még a bűnszervezetben részvétel előkészületi cselekményei esetében is - a bűnszervezetben történő elkövetésen belül jelenik meg csak a fogalom, ehhez fűződnek a jogkövetkezmények. Egy kivétel azonban akad: a bűnszervezetben részvétel bűncselekményének „a bűnszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja” elkövetési magatartási fordulata esetében a bűnszervezet egészének tevékenységéről van szó, lényegében biztosítva a bűnszervezet „intézményének” önálló büntetőjogi relevanciáját. Érdekesen alakul a bűnszervezet viszonya a többi társas bűnelkövetési alakzattal is.

2.1.1. A bűnszervezet és a csoportos elkövetés

A jogirodalom egy része úgy határozza meg a bűnszervezetet, mint amely a csoportos elkövetésre épül.¹² A két fogalom között azonban csak annyi a hasonlóság, hogy tartalmazzák a hármas minimális létszám követelményét, ez azonban más-más személyi körre vonatkozik a

⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló T/5060. számú törvényjavaslat indokolása 19. § 5. d) pont

¹⁰ Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 225. o.

¹¹ Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 222. o.; Gellér Balázs: A társas bűnelkövetési alakzatok. In: Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC, Budapest, 2012. 344-357. o. Többes elkövetői alakzatként: Földvári József: A magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris, Budapest, 2002. 207. o.

¹² Mészár Róza: Értelmező rendelkezések (Btk. IX. fejezet). In: Berkes-Rabóczki (szerk. és társszerző): A magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. 2. kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012. 270/10. o.

két körülmény esetében. A csoportos elkövetésnél a legalább három fő az adott bűncselekmény elkövetésével szoros térbeli és időbeli kapcsolatban álló – tehát az azonos alkalommal az elkövetés helyszínén jelen lévő – elkövetőkre vonatkozik.¹³ A bűnszervezet esetében viszont ez a szám a szerveződés „tagságát” jellemzi, így egy bűnszervezetben elkövetett deliktumnál a fent említett tér- és időbeli megkötések nem feltétlenül kell, hogy érvényesüljenek.

A csoportos elkövetéssel való – véleményem szerint fenn nem álló – összefüggésre alapozódik az a vélemény is, mely a bűnszervezet megvalósulása szempontjából releváns személyek közé a beszámítási képességgel nem rendelkezőt is besorolja.¹⁴ Ennek az elvnek az érvényesülése a csoportos elkövetésnél valóban indokolt, mivel ott az elkövetés objektív tényezőjéről van szó, melynek minősítő körülményként rögzítését a csoport által keltett komolyabb félelem, illetve a csoporttal szembeni védekezés nehezebb volta által megalapozott fokozott társadalomra veszélyesség teszi szükségessé.¹⁵ Hiányzik tehát a szubjektív elem, a fenti „hatások” kiváltásához pedig ugyanúgy hozzájárulhat egy olyan személy, aki egyébként bűnösség hiányában nem büntethető. A bűnszervezet esetében viszont ebben a kérdésben irányadónak – meglátásom szerint – a fogalom további elemeit kell tekinteni. Az összehangolt működés, a szervezettség, illetve a súlyosabb bűncselekmények elkövetésének célja viszont mind olyan tényezők, melyeket nem lehet értelmezni egy beszámítási képességgel nem rendelkező személy esetében.¹⁶

2.1.2. A bűnszervezet és a bűnszövetség

Szorosabb ugyanakkor a kapcsolat a bűnszervezet és a bűnszövetség között, utóbbi ugyanis tulajdonképpen szintén a szervezett bűnözéssel hozható kapcsolatba, annak egy kezdetleges formáját is magában foglaló értelmében. A bűnszövetség definíciója, mely először az 1961-es szocialista Büntető törvénykönyvben jelent meg,¹⁷ - és két, a jogalkalmazás számára tisztább helyzetet teremtő kiegészítésen¹⁸ kívül – lényegében azóta is

¹³ Lásd 2/2000. BJE

¹⁴ Gellér Balázs: A társas bűnelkövetési alakzatok. In Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC, Budapest, 2012. 355. o.

¹⁵ Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 227. o.

¹⁶ Igaz, a bűnszervezet mint büntetőjogi intézmény, fogalom még önmagában nem képez bűncselekményt, így bűnösségről e tekintetben nem beszélhetünk. Viszont a beszámítási képesség, meglátásom szerint, a fogalmi elemként szereplő (aktív) tagságnak logikusan ugyanúgy feltétele lehet, mint bűncselekmények esetén a bűnösségnek.

¹⁷ „bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy erre nézve megállapodik” 1961. évi V. törvény 114. §

¹⁸ A két pontosítást a 2001. évi CXXI. törvény iktatta a fogalomba. A legalább egy bűncselekmény megkísérlésére utaló kitétel ugyanakkor nem jelentett valódi megszorítást, ugyanis a minősített esetként funkcionáló bűnszövetségben elkövetés ezt megelőzően is csak egy legalább kísérleti szakba juttatott deliktumra

változatlan formában szerepel büntetőjogunkban, azt a három fogalmi elemet tartalmazza, melyek a legalapvetőbb feltételei annak, hogy adott esetben kriminológiailag szervezett bűnözésről beszélhessünk. Ezek pedig: a kriminális személyek (elkövetők, résztvevők) pluralitása, az elkövetés szervezettsége (erre való előzetes megállapodás) és a tervbe vett bűncselekmények pluralitása.

A bűnszervezet intézményének bevezetése előtt a szervezett elkövetés jegyei tehát csak a bűnszövetségen keresztül kaphattak értékelést, az első bűnszervezet-definíciók pedig még kifejezetten e fogalomra épültek, annak speciális „fokozataként” határozva meg az új fogalmat. Tóth Mihály megfogalmazása szerint az 1997-től hatályos bűnszervezet¹⁹ lényegében „folytatólagos, üzletszerű bűnszövetségnek felelt meg.”²⁰ Nem változtatott a két fogalom ilyen jellegű összefüggésén az 1998. évi LXXXVII. törvény sem, mely a bűnszervezetet a következőképpen határozta meg: *„a bűncselekmények rendszeres elkövetése révén, haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, aláfölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul.”*²¹

Ezzel szemben a hatályos értelmező rendelkezések esetében ilyen kapcsolat már nem áll fenn. A jogalkotó 2001-ben egy önálló definíciót alkotott a bűnszervezetnek, mely független a bűnszövetség fogalmától. Ezzel együtt viszont utóbbi meghatározásába bekerült egy negatív feltétel, melynek értelmében bűnszövetségről csak akkor beszélhetünk, ha nem jön létre bűnszervezet. A hatályos szabályozást tekintve, e kitétel bűnszövetség-fogalomban szerepeltetése feleslegesnek tűnik, mivel a Btk. 91. § (3) bekezdése egyébként is kizárja a bűnszövetségben történő elkövetés esetére megállapított jogkövetkezmények alkalmazását a bűnszervezetben történő elkövetés megállapítása esetén. Ez utóbbi rendelkezés „hatóköre” pedig tágabb, mint a csak bizonyos bűncselekményeknél minősítő körülményként szabályozott bűnszövetségé, így a 91. § (3) bekezdése teljes mértékben biztosítja a jogalkotó által elkerülni kívánt „kvázi kétszeres értékelést”. Az új Btk. hatályba lépése előtt azonban ez nem volt így, mivel ekkor a bűnszervezetben elkövetés még csak a legalább öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén volt megállapítható,²² így a kevésbé súlyos deliktumoknál az említett rendelkezés [akkor: a régi Btk. 98. § (4) bek.] a bűnszövetség mint minősítő körülmény megállapítását – annak feltételeinek fennállása esetén

vonatkozóan kerülhetett alkalmazásra. (Ezt a Legfelsőbb Bíróság is kifejtette XXIX., majd a IV. számú Büntető Elvi Döntésében.) Így meglátásom szerint nem feltétlenül volt indokolt a fogalom részévé tenni ezt a feltételt. A hasonlóképpen problémás „de nem jön létre bűnszervezet” megkötéssel kapcsolatban lásd a fentieket.

¹⁹ „bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés” 1997. évi LXXIII. törvény

²⁰ Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 55. o.

²¹ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról

²² Egyes vélemények szerint ez a hatályos szabályozás mellett is így van. Lásd bővebben a 3.2. fejezetben.

- nem zárta ki.²³ Ebben az esetben ugyanis a *ne bis in idem* elv nem sérült, a bünszövetség ilyenkor tulajdonképpen - a régi Btk. 98. § (1) bekezdésére figyelemmel nem alkalmazható, de egyébként fogalmilag megvalósuló - bünszervezetben elkövetést „pótolta”. Sőt, jogirodalmi álláspontok szerint, az ilyen módon bünszövetségben elkövetettnek minősített bűncselekmény mellett a bünszervezetben részvétel deliktuma halmazatban megállapíthatóvá vált.²⁴ Ez az értelmezés ugyan valóban ésszerű eredményre vezetett, ám éppen a bünszövetség fogalmával ütközött ellentmondásba, hiszen annak megfelelően bünszövetség csak akkor létesül, ha bünszervezet (még) nem jött létre, vagyis a fenti esetben bünszövetségről nem is beszélhetünk, függetlenül attól, hogy a Btk. egyéb rendelkezései folytán a bünszervezethez kapcsolódó valamely jogkövetkezmény alkalmazható-e vagy sem.

Bár, mint említettem a hatályos szabályok mellett ez az ellentmondás nem vetődik fel, továbbra is egyrészt szükségtelennek, másrészt a fogalom természetétől idegennek tartom a magasabb szintű, de eltérő definíciós elemekből álló fogalomtól való elhatárolást a bünszövetség értelmező rendelkezésében is kifejezésre juttatni.

²³ Váradi Erika: A büntetés kiszabása. In Horváth Tibor - Lévy Miklós (szerk.): Magyar büntetőjog. Általános rész. Complex, Budapest, 2012. 490. o.

²⁴ Uo.

3. A bűnszervezetben történő elkövetés

3.1. A bűnszervezetben elkövetés jelentése

A hazai szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogi szabályozás egyik csoportjába azok az általános részi rendelkezések sorolhatók, melyek bűncselekmények bűnszervezetben történő elkövetésére vonatkozóan állapítanak meg a szankcionálás körében értékelendő jogkövetkezményeket. E rendelkezések értelmezésével kapcsolatos legalapvetőbb kérdést az veti fel, hogy mit takar pontosan a jogalkotó által – kissé homályosan – megfogalmazott *bűnszervezetben elkövetés* körülménye, illetve hogyan viszonyul az a bűnszervezet – előző fejezetben tárgyalt – fogalmához. E probléma kapcsán összevetésként szükséges utalni a *bűnszervezetben elkövetés* „elődjére”, a korábban hasonló funkciót betöltő *bűnszervezet tagjaként*, illetve *bűnszervezet megbízásából történő elkövetés* összetételekre.

3.1.1. A bűnszervezet tagjaként történő elkövetés

Az 1997. évi LXXIII. törvény tizennégy bűncselekmény tényállásánál vezette be minősített esetként, ha a deliktumot bűnszervezet tagjaként követik el. Ez a körülmény nevében is utalt arra, hogy azt olyan elkövetőkre lehetett alkalmazni, akik valamilyen „szerves” kapcsolatban állnak a bűnszervezettel, szerepük az adott deliktum valamely elkövetői alakzatának megvalósításától függetlenül is fennáll a szerveződés életében. Ez az értelmezés összhangban állt az ezzel párhuzamosan hatályban lévő *bűnszervezet létrehozása* bűncselekménnyel, mely tényállás keretein belül az egyik büntetendő elkövetési magatartási fordulat a bűnszervezeten belüli tagság volt. A bűnszervezet tagjakénti elkövetés megállapításához tehát szükséges volt, hogy az elkövető ténylegesen a bűnszervezet tagja, tehát a fogalmi elemek között megszabott három vagy több személy egyike legyen.²⁵ Arra, hogy ez az interpretáció a jogalkotói szándékot is tükrözte *a contrario* abból is következtethetünk, hogy az 1997-es említett törvénymódosítást követően két bűncselekmény (embercsempészség, kábítószerrel visszaélés) esetében - a tagjakénti mellett – a bűnszervezet megbízásából történő elkövetés is a minősített eset részét képezte. Ahhoz pedig, hogy e két eset – történetesen a bűnszervezet tagjaként, illetve a bűnszervezet tagjaként vagy

²⁵ Ugyanakkor önmagában ez sem volt elég, nem minden, a bűnszervezeti tag által elkövetett bűncselekmény esetén érvényesült a szóban forgó minősítő körülmény, csak ahol a bűnszervezet tevékenységéhez kötődött maga a deliktum. Így akkor nem, ha az – egyébként bűnszervezeti tag – elkövető „saját szakállára”, egyéni indítatásból követett el bűncselekményt.

megbízásából történő elkövetés - elhatárolható legyen, értelemszerűen különbséget kell tenni e két fordulat között, mégpedig az elkövető és a szervezet közötti viszony tekintetében.

3.1.2. Ki lehet a *bűnszervezetben elkövetés* alanya?

A 2001-es Btk. Novellával megváltozott a bűnszervezettel kapcsolatos szabályok jellege, és ezzel együtt a bűnszervezet tagjaként (illetve megbízásából) történő elkövetés minősítő körülményeit felváltotta a bűnszervezetben (történő) elkövetés. Eltérő nézetek alakultak ki azzal kapcsolatban eltér-e, illetve miben ez az új szóösszetétel a korábbitól. A jogalkotó – a 2001. évi CXXI. törvényhez fűzött miniszteri indokolásból kiolvasható - eredeti szándéka szerint az új rendelkezésben szereplő fordultnak a tagjakénti elkövetéshez kapcsolódó szűkebb értelmezést kell tulajdonítani.²⁶ A történeti interpretációval szemben foglalt állást ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság (ma: Kúria) 4/2005. Büntető jogegységi határozatában, amikor a bűnszervezetben elkövetést megállapíthatónak ítélte az olyan elkövetővel szemben is, aki csak eseti jelleggel vesz részt akár csak egy deliktum elkövetésében.²⁷

Ilyen személy esetében azonban nyilvánvalóan nem beszélhetünk bűnszervezeti tagságról. A jogegységi határozatban rögzített értelmezés ugyanakkor éppen azért logikus, mivel a 2001-es módosítások óta a bűnszervezettel kapcsolatos különös részi tényállás, a *bűnszervezetben részvétel* keretében sincsen különbségtétel tagok és külső személyek között,²⁸ szemben a korábbi *bűnszervezet létrehozása* elnevezésű diszpozícióval. Így a nyelvtani és a rendszertani értelmezést is figyelembe véve, meglátásom szerint, igazat kell adnunk a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalásának, legalábbis, ami a hatályos szabályozás interpretációját illeti.

Ezzel szemben ugyanakkor, nem tartom indokoltnak a jogegységi határozat azon megállapítását, mely a kifejtett – és a hatályos rendelkezések alkalmazása esetén valóban helyes – értelmezést azokra az esetekre is irányadónak tekinti, ahol az elkövetés ideje szerint

²⁶ „A törvény több rendelkezése fűz súlyosabb jogkövetkezményeket a *bűnszervezet tagjaként* elkövetett bűncselekményhez. Ilyen rendelkezés az is, amely a *bűnszervezet tagjaként* való elkövetést nem a törvény Különös Részében meghatározott súlyosabban minősítő körülményként értékeli, hanem általános részi szabállyal [...] a büntetési tétel felső határát a kétszeresére emeli, azzal, hogy a szabadságvesztés tartama a húsz évet nem haladhatja meg.” 2001. évi CXXI. törvényhez fűzött miniszteri indokolás

²⁷ „5. A Btk. hatályos rendelkezései nem tesznek különbséget a bűnszervezeten belüli cselekvés hierarchiája („posztjai”), aktivitása, intenzitása szempontjából, ezek a büntetéskiszabás körében értékelendő körülmények. Ehhez képest a Btk. 98. § (1) bekezdésének alkalmazhatósága szempontjából közömbös a bűnszervezetben kifejtett cselekvés bűnszervezeten belüli szerepe. A bűnszervezet tárgyi sajátosságai ismeretében kifejtett (a Btk. adott különös részi tényállását megvalósító) cselekvésnek a bűnszervezet működéséhez történő bármely hozzájárulása önmagában elégséges.” 4/2005. BJE

²⁸ Lásd 4. fejezet.

még a 2002. április 1. előtti szabályozást kell alkalmazni.²⁹ Itt ugyanis az érvelés figyelmen kívül hagyta, hogy a korábbi bűnszervezet tagjaként történő elkövetés, mint kifejtettem – mind elnevezéséből adódóan, mind a többi büntetőjogi rendelkezéssel összhangban tekintve – más jelentéstartammal bírt, s így nem alkalmazható rá e kiterjesztő értelmezés, amely a bűnszervezetben elkövetésre nézve megfelelő érvekkel támasztható alá. A kétféle terminus azonos vagy különböző értelmezése azokban az esetekben kap nagy jelentőséget, amikor az elkövetés időpontja 1997. szeptember 15.³⁰ és 2002. április 1. közötti, az elbírálásra viszont ezt követően kerül sor, és a vád szerinti bűncselekménynél korábban minősített esetként (csak) a bűnszervezet tagjakénti elkövetés szerepelt³¹ (pl.: lopás, csalás, üzletszerű kéjelgés elősegítése, stb.). Ilyenkor az elkövetéshez esetileg csatlakozó személyre (vagyis aki nem számít bűnszervezeti tagnak) bűnszervezethez kötődő jogkövetkezményt csak az elbíráláskori törvény figyelembe vételével lehetne alkalmazni, ami azonban ellentétes lenne a Btk. időbeli hatályra vonatkozó rendelkezésével.³²

Így elfogadva ugyan a 4/2005. BJE bűnszervezetben elkövetésre vonatkozó interpretációs állásfoglalását, továbbra is figyelemmel kell lenni a bűnszervezet tagjaként történő elkövetés ettől eltérő – többek között a Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.664/2004/6. számú felülvizsgálati eljárásban hozott határozatában kifejtett³³ – értelmezésére.

3.1.3. Az elkövető, illetve a bűncselekmény „kapcsolata” a bűnszervezettel

Tekintettel a fentiekre, a bűnszervezetben történő elkövetéshez fűződő büntetőjogi következmények alkalmazása hatályos jogunkban nem köthető bűnszervezeti státuszhoz, ahhoz sem nem elegendő, de annak nem is feltétele, hogy az elkövető a bűnöző csoport tagja

²⁹ „A jogegységi tanács álláspontja az, hogy a IV. pont alatt kifejtett jogkérdés lényegét a bűnszervezet törvényi fogalmára vonatkozó jogszabályváltozás nem érinti, a kifejtett elvi álláspont, mind a 2002. április 1-jét megelőzően, mind pedig azt követően hatályos jog alkalmazása esetén iránymutatónak tekintendő. [...] A jogalkalmazóval szemben támasztott követelmény tehát változatlan, akár a hivatkozott novelláris módosítás előtti, akár azt követő történések képezik is a vád tárgyát.” 4/2005. BJE V. pont

³⁰ Az 1997. évi LXXIII. törvény ekkor lépett hatályba.

³¹ Tehát nem embercsempészség, illetve kábítószerrel visszaélés.

³² Btk. 2. § „(1) A bűncselekményt - a (2)-(3) bekezdésben foglalt kivételekkel - az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni.

(2) Ha a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálandó el, akkor az új büntető törvényt kell alkalmazni.”

³³ Igaz, ezen ítélet alapjául szolgáló ügy tárgya embercsempészség büntette volt, ahol a bűnszervezet megbízásából elkövetés is minősített esetet képezett az elkövetés időpontjában. Az elsőfokú bíróság így is minősítette az alkalmoszerűen csatlakozó személy cselekményét (4.B.209/2002/39. Mátészalkai Városi Bíróság), amit viszont a felülvizsgálat során a Legfelsőbb Bíróság éppen az elbíráláskor hatályos enyhébb büntető törvényre hivatkozással mellőzött, a bűnszervezetben elkövetést bűnszervezet tagjakénti elkövetésként értelmezve.

legyen. Figyelemmel ugyanakkor a bűnösségen alapuló felelősség elvére³⁴, az elkövető tudata át kell, hogy fogja a bűnszervezet Btk. 459. § (1) bek. 1. pontja szerinti tárgyi ismérveit.³⁵

Ez a szubjektív feltétel teremti meg tehát az elkövető és a bűnszervezet közötti kapcsolatot, ezen túl azonban további kérdésként merül fel, hogy a bűnszervezet és az elkövetett bűncselekmény „miféle viszonyban áll egymással”, vagyis mikor tekinthető objektív értelemben egy deliktum bűnszervezet keretében elkövetettnek? Az ezzel kapcsolatban elterjedt egyik teória szerint *„a bűnszervezetet célra létrejött entitásnak felfogva, csak a bűnszervezet cél szerinti cselekményén belül mozgó, azokkal és a bűnszervezet céljával bizonyítható ok-okozati összefüggésben lévő cselekményekre lehet a bűnszervezetben elkövetést alkalmazni.”*³⁶ Ezt a felfogást cáfolta részben a kecskeméti maffia-perben hozott elsőfokú ítélet, mely rámutatott, hogy bár a bűnszervezet „szakosodhat” egy-egy bűncselekményi körre, de a tevékenységi köre szerinti címkézés (pl.: kábítószer-kereskedelemre létrejött bűnszervezet) nem büntetőjogi kategória,³⁷ így nem határozható meg a bűnszervezet esetében olyan konkrét cél, amellyel fennálló okozati összefüggés relevanciát teremthetne egy-egy deliktum esetén a bűnszervezetben történő elkövetés jogkövetkezményeinek alkalmazása számára. Az anyagi haszonszerzés sem lehet ilyen összefoglaló szempont, az ugyanis – ellentétben az uniós dokumentumokban található definíciókkal – nem része a fogalomnak.³⁸

Meglátásom szerint, a bűnszervezetben elkövetés az adott elkövető bűnösségére vonatkozó fent említett kritériumon felül azzal a feltétellel állapítható meg, hogy az elkövetés – figyelemmel annak összehangolt, szervezett módjára, esetleges céljaira, az abban résztvevő személyekre – összességében a bűnszervezet tevékenységébe tartozónak tekinthető. Így, ha a bűnszervezet vezetője szeretőjét személyes okokból megöleti, ez legtöbbször nem jelent bűnszervezetben elkövetést, de ha az a bűnöző entitás mechanizmusait felhasználva, esetleg annak megszokott eljárási rendjében megy végbe, már akár tekinthető annak.

³⁴ Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 53-55. o. Lásd 723/B/1991 AB határozat, 58/1997 AB hat., 167/B/2000 AB hat., 704/B/2004 AB hat.

³⁵ 4/2005. BJE II. pont

³⁶ Bárányos Bernadett: Bűnszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság? In Jogi tanulmányok. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar doktori iskoláinak III. Konferenciája. 2012. április 20. II. kötet. (szerk. Fazekas Marianna) Budapest, 2012.

³⁷ Ilyen jellegű céljuk szerint speciális bűnszervezeti kategóriákkal találkozhatunk viszont más jogrendszerekben, mint például Olaszország esetében számos külön tényállást szabályoznak a büntetőjogi tartalmú jogszabályok. Ld. *kábítószeres és pszichotróp anyagok illegális kereskedelmére létrejött társulás* bűncselekménye (decreto del Presidente della Repubblica 1990, n. 309, art. 74).

³⁸ Lásd BH 2008.139.

3.2. Milyen bűncselekmények követhetők el bűnszervezetben?

Másik fontos értelmezési kérdés a bűnszervezetben elkövetés kapcsán, hogy mely bűncselekmények relevánsak annak alkalmazása körében. A bűnszervezet tagjaként, illetve megbízásából történő elkövetés vonatkozásában ez a kérdés azért nem merült fel, mivel azokat a törvény korábban meghatározott deliktumoknál szabályozta minősítő körülményként, így - nem vitásan - csak e bűncselekmények esetén voltak figyelembe vehetőek. A 2001. évi CXXI. törvény ugyan általános részi rendelkezésként rögzítette a bűnszervezetben elkövetést, a törvény itt is konkrét utalást adott a szabály alkalmazási körét tekintve: a legalább öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetésére hivatkozott.

A 2012. évi C. törvényben kiadott új Büntető törvénykönyv szövege azonban ezen a ponton változott. Egységesítve a szabályozást a különös részi *bűnszervezetben részvétel* tényállásával, a Btk. 91. § (a korábbi 98. §) hatókörét a jogalkotó kiterjesztette valamennyi szándékos bűncselekményre. Ennek ellenére a jogirodalom egy része úgy tekinti, hogy a törvéyszöveg megváltozása csak formális, valójában azt továbbra is úgy kell értelmezni, hogy az csak az ötévi szabadságvesztéssel vagy ennél súlyosabb büntetéssel fenyegetett deliktumok esetén alkalmazható, tekintettel a bűnszervezet fogalmára, mely a bűnszervezet céljaként az ilyen súlyú bűncselekményeket követeli meg.³⁹

Ez a megszorítás ugyanakkor, meglátásom szerint, abból a téves feltevésből ered, amely a bűnszervezetben elkövetett és a bűnszervezet céljaként megfogalmazott deliktumokat szükségképpen azonosítja, ami azonban a törvéyszöveg nyelvtani és logikai értelmezéséből sem következik.⁴⁰ Hiszen az, hogy egy bűnszervezet céljai között, azaz bűnözői programjában feltétlenül szerepelnie kell a fogalom körében meghatározott súlyú bűncselekményeknek, nyilvánvalóan nem jelenti azt, hogy e csoport tevékenysége körében más – akár kisebb súlyú - deliktumokat nem követhet el, illetve azt sem, hogy ezek vonatkozásában „megszűnik bűnszervezet lenni”. Ráadásul amennyiben a 91. §-ban foglalt rendelkezés körébe tartozó deliktumok helyébe automatikusan a 459. § (1) bek. 1. pontjában foglalt értelmező rendelkezés szerinti bűncselekményi kör lépne, nem világos, hogy az előbbi szakaszban a jogalkotó miért „felejtette volna benne” a *szándékos* jelzőt, mely a fogalomban szintén szerepel (a legalább ötévi szabadságvesztés büntetéssel fenyegetettség mellett). Így tehát,

³⁹ Váradi Erika: A büntetés kiszabása. 489. o. In Horváth-Lévay (szerk.): Magyar büntetőjog. Általános rész. Complex, Budapest, 2012; Belovics Ervin: A büntetés kiszabása 496. o. In Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC, Budapest, 2012.

⁴⁰ Lásd Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 64. o. a bűnszervezetben részvétel korábbi törvéyszövegével kapcsolatban kifejtett álláspontját.

véleményem szerint, a bűnszervezetben elkövetéshez fűződő büntetőjogi következmények minden szándékos bűncselekmény elkövetésére nézve alkalmazhatók lehetnek, feltéve, hogy az bűnszervezet keretében ment végbe, és az elkövető tudott annak tárgyi ismérveiről.

3.2.1. Alkalmazhatóak-e a bűnszervezetben elkövetés jogkövetkezményei előkészületi cselekményekre?

A fentiekben tehát kifejtettem azon álláspontomat, miszerint minden szándékos bűncselekményre alkalmazhatók a 91. §-ban foglalt rendelkezések. Felmerülhet ugyanakkor az a kérdés is, hogy ebbe a körbe beletartozik-e a deliktumok Btk. által büntetni rendelt előkészületi stádiuma? Több jogirodalmi munkából is az a vélemény tükröződik, miszerint igen, vagyis a bűnszervezetben elkövetés megállapításához elegendő egy bűncselekmény büntetendő előkészületének megvalósítása,⁴¹ mivel – ellentétben a bűnszövetséggel – a bűnszervezet fogalma nem tartalmazza a legalább egy bűncselekmény megkísérlését. Ezt fejtették ki a bíróságok a kecskeméti maffiaperben is, ahol az egyik vádpont bűnszervezet tagjaként elkövetett emberölés előkészülete volt.⁴² Ez az álláspont ugyanakkor – hasonlóképpen a korábban kifejtett, a releváns bűncselekmények büntetési tétel szerinti megkötésével kapcsolatos véleményekkel – szintén egyenlőségi jelet rak a bűnszervezet törvényi definíciója és a bűnszervezetben történő elkövetés mint büntetőjogi következményeket eredményező körülmény közé. A bűnszervezet mint entitás, büntetőjogi kategória valóban létrejön akkor is, ha keretében még egyetlen bűncselekményt sem követtek el, vagy kíséreltek meg, ez viszont nem jelenti azt, hogy egy előkészületi cselekmény „minősülhet” bűnszervezetben elkövetettnek. Az előkészület ugyanis a tényállás keretein kívül eső stádium, s mint ilyen – terminológiaiilag – nem jelenti a bűncselekmény elkövetését.^{43 44}

⁴¹ Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 183. o.

⁴² BH 2008.139

⁴³ Lásd Gellér Balázs – Hollán Miklós – Kis Norbert: A Büntető törvénykönyv magyarázata II. kötet, Különös rész (1) (szerk.: Kis Norbert). Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005. 971. o.; Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 225. o.

⁴⁴ A jogirodalmi álláspontok bizonytalanságát e kérdésben jól jelzi, hogy Vaskuti András a régi Btk. 263/C. §-hoz fűzött magyarázatában először ezt írja: „A Btk. 98. § (1) bekezdése ugyanis kimondja, hogy a büntetési tétel felső határának emelésére akkor kerülhet sor, ha az elkövető az ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt bűnszervezet keretében követte el. Ebből következően **egy már legalább megkísérelt bűncselekmény szükséges...**” Majd egy bekezdéssel később: „A gyakorlatban problémaként merülhet fel az az eset, amikor olyan bűncselekményhez kapcsolódó előkészületi magatartást fejt ki az elkövető, amelynek előkészületi alakzata is büntetendő. Ebben az esetben az **előkészített bűncselekmény bűnszervezetben történő elkövetését kell megállapítani...**” Vaskuti András: Bűnszervezetben részvétel. In Varga Zoltán (szerk.): A Btk. magyarázata 2. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. 1003. o.

E kérdés szempontjából külön jelentősége van annak, hogy a *bűnszervezetben részvétel* tényállása előkészületi jellegű elkövetési magatartásokat tartalmaz. Ez egyrészt biztosítja a bűnszervezeti minőség értékelését e kezdetleges stádiumú cselekmények esetén is, ezzel kielégítve azt a kriminalizációs igényt, amely a 91. § alkalmazási körének büntetendő előkészületekre való kiterjesztését egyébként indokolná. Másrészt, felmerülhet az általános részi rendelkezés alkalmazhatósága magára a bűnszervezetben részvételre mint szándékos bűncselekményre: ezt azonban nem csak annak – egyébként nem kizárólagosan – előkészületi jellege zárja ki a fentiekre figyelemmel, hanem a kétszeres értékelés tilalma is - a „bűnszervezetiség” vonatkozásában.

3.3. A bűnszervezetben történő elkövetés jogkövetkezményei

Az itt tárgyalt rendelkezések azok közé a más államokban is alkalmazott büntetőjogi szabályok közé illeszkednek, melyek meghatározott bűncselekmények kapcsán súlyosabb büntetéssel fenyegetik azokat az eseteket, amikor az adott büntetendő magatartást szervezetten, bűnszervezet részvételével, vagy annak keretében hajtják végre. Ez az eredmény többféleképpen is elérhető: jelenthet minősítési vagy büntetéskiszabási kérdést egyaránt. Előbbi az adott tényállásokhoz fűzött minősített esetek révén valósulhat meg,⁴⁵ utóbbinak viszont szintén több válfajára találunk példát. Egyes országokban súlyosító körülményként jelenik meg e tényező. Ebben az esetben a büntetés növelésének mértéke, vagy akár a lehetősége is a bírói mérlegelésre van bízva.⁴⁶ A magyar jogalkotó pedig egy általános részi rendelkezést vezetett be a 2001. évi CXXI. törvénnyel, mely – mint kifejtettem minden szándékos bűncselekmény esetében – a büntetési tétel felső határának kétszeresére emelését írja elő, ha a deliktumot bűnszervezetben követik el.⁴⁷

Ez a büntetéskiszabási rendelkezés meglehetősen súlyos szankcionálási lehetőséget tesz lehetővé, kiváltképpen, mivel a 91. § (1) bekezdése azt is rögzíti, hogy halmazati büntetés esetén a halmazati büntetésért kiszabandó – tehát a legsúlyosabb büntetési tétel felével

⁴⁵Így Franciaországban a *bande organisée* (szervezett banda) esete (Code Pénal art. 132-71). Kis Norbert: Dogmatikai és alkotmányossági kérdések a szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogban. In: Gellér-Hollán (szerk.): A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről). Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003. 74. o.

⁴⁶Így Finnországban: Criminal Code of the Republic of Finland 6. a luku 5.§ (2)

⁴⁷Btk. 91. § (1) „Azzal szemben, aki a szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a huszonöt évet nem haladhatja meg. Halmazati büntetés esetén a 81. § (3) bekezdése szerinti büntetési tételt, tárgyalásról lemondás esetén a 83. § (1)-(2) bekezdése szerinti büntetési tételt kell alapul venni.”

megemelt⁴⁸ – büntetési tétel alapulvételével kell a „duplázó műveletet” elvégezni. Ez egyébként egy büntetőeljárási vonatkozású kérdést is felvethet: lehet-e egy eljáráson belül elbírálni egy elkövető több különböző bűncselekményét, melyek egy részét bűnszervezetben, más részét attól függetlenül követett el. Ilyenkor ugyanis halmazati büntetés kiszabására kerülhet sor, melynek során – éppen a fent említett rendelkezésből következően – a bűnszervezetben elkövetéshez fűződő jogkövetkezmények mértékének megállapításába – még ha közvetetten is – beleszámítanak azok a deliktumok is, melyeket nem bűnszervezetben követett el. Főképp akkor, ha a legsúlyosabb büntetési tételű bűncselekmény – amelyre tehát az egész számítás alapul – független a bűnszervezettől.

A bűnszervezetben elkövetéshez egyéb jogkövetkezményeket is társít a Büntető törvénykönyv. A 91. § (2) bekezdése szerint ilyen esetben az elkövetővel szemben kitiltásnak⁴⁹ is helye van. A szabadságvesztést minden esetben fegyház fokozatban kell végrehajtani függetlenül a kiszabott büntetés mértékétől.⁵⁰ Az elkövető ráadásul egy sor kedvezményből ki van zárva: tevékeny megbánás mint büntethetőséget megszüntető ok⁵¹, próbára bocsátás, valamint a jóvátételi munka intézkedéseinek alkalmazása,⁵² elközbás mellőzésének lehetősége.⁵³ Automatikusan ki van zárva továbbá a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége határozott idejű, és bizonyos esetekben az életfogytiglani szabadságvesztés büntetésből is.⁵⁴

⁴⁸ Lásd Btk. 81. §

⁴⁹ Btk. 57. § „(1) E törvényben meghatározott esetekben azt, akinek ott tartózkodása a közérdeket veszélyezteti, egy vagy több településről, vagy egy település, illetve az ország meghatározott részéből ki lehet tiltani. (2) A kitiltás legrövidebb tartama egy év, leghosszabb tartama öt év.”

⁵⁰ Btk. 37. § (3) bek. bb)

⁵¹ Btk. 29. § (3) bek. b)

⁵² Btk. 65. § (2) bek. b); 67. § (2) bek. b)

⁵³ Btk. 73. § b)

⁵⁴ Btk. 38. § (4) bek. c); 44. § (2) bek. b)

4. A bűnszervezetben részvétel

A bűnszervezettel kapcsolatos hazai szabályozás másik „alappillére” a bűnszervezetben részvételként elnevezett bűncselekmény, melyet a 321. §-ban szabályoz a hatályos Büntető törvénykönyv: *„Aki bűncselekmény bűnszervezetben történő elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik, vagy az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, illetve a bűnszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”*

4.1. Európai és történeti kitekintés (a bűnszervezet létrehozása)

A szervezett bűnözés per se inkriminációjának, vagyis önmagában való büntetendőségének igénye hangsúlyos szerepet kapott a nemzetközi és európai uniós jogharmonizációs törekvések során. Kifejezésre jutott ugyanis, hogy e kriminális jelenséggel szembeni fellépés igazán hatékonyan akkor valósulhat meg, ha az egyes – egyébként is büntetendő – bűncselekmények bűnszervezet keretében történő elkövetéséhez fűzött valamely szankcionálási vagy minősítési rendelkezéseken túl, a büntetőjog-alkotók új deliktumok szabályozásán keresztül kifejezetten a bűnszervezeti tevékenységet pönalizálják. E bűncselekmények vonatkozásában a nemzetközi és uniós instrumentumok mintákat szolgáltatnak, rendszerint kétféle diszpozíciót határozva meg: az angolszász jogi hagyományokon alapuló úgynevezett konspirációs tényállást,⁵⁵ valamint a főként a kontinentális jogrendszerben „divatos” változatot, mely a bűnszervezet tevékenységében részvételt inkriminálja.⁵⁶ Ez utóbbi körbe tartozó bűncselekmények végeredményben a

⁵⁵ A 2008-as tanácsi kerethatározatban szereplő „conspiracy”: *„bármely személy magatartása, amelynek keretében megállapodást köt egy vagy több személlyel olyan tevékenység folytatására, amelynek megvalósítása az 1. cikkben említett bűncselekmények elkövetésével járna, akkor is, ha a szóban forgó személy a tevékenység tényleges végrehajtásában nem vesz részt.”* A Tanács kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (2008/841/IB) 2. cikk b)

⁵⁶ A 2008-as tanácsi kerethatározat szerint büntetendő *„bármely személy magatartása, aki – szándékosan és ismerve akár a bűnszervezet célját és általános tevékenységét, akár annak az adott bűncselekmények elkövetésére irányuló szándékát – aktívan részt vesz a bűnszervezet bűnözői tevékenységében, beleértve az információk vagy anyagi források szolgáltatását, új tagok beszervezését, valamint a szervezet tevékenységeinek bármilyen módon történő finanszírozását, annak tudatában, hogy e részvétel hozzájárul a szervezet bűnözői tevékenységének megvalósításához;”* A Tanács kerethatározata a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (2008/841/IB) 2. cikk a)

bűnszervezeten belüli tagságot büntetik, több ország büntetőjogában ez kiegészül más bűnszervezeti státuszok, szerepek pönalizálásával is.⁵⁷

Ezt a mintát követve vezette be a hazai jogalkotó az 1997. évi LXXIII. törvénnyel a *bűnszervezet létrehozása* tényállását, melynek elkövetési magatartási fordulatai között szerepelt a bűnszervezet irányítása, létrehozása, a bűnszervezeten belüli tagság, illetve annak „kívülről támogatása” (bűnszervezet tevékenységéhez anyagi eszközök szolgáltatása). Mivel e tényállás mindössze négy évig volt hatályban, a bírói gyakorlat számára nem volt idő ezen elkövetési magatartások kidolgozott értelmezésének kialakítására.⁵⁸ A legtöbb kérdést a tagság fogalmának értelmezése vetette fel. A jogirodalom – figyelemmel többek között a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság (AIDP) ajánlásaira⁵⁹ – általában a bűnszervezethez való tudatos csatlakozást, és a szervezeti életben való valamiféle konkrét, körvonalazható részvételt említi erre vonatkozóan, ami megnyilvánulhat a szervezeti célok kifejezett elfogadásában, vagy erre utaló magatartásban (pl.: szervezet támogatása).⁶⁰ A nem feltétlenül konkrét cselekményekhez kötött elkövetési magatartás mindenesetre komoly dogmatikai és jogbiztonsági aggályokat is felvetett, tekintettel többek között a tett-felelősség, vagy másutt cselekményen alapuló büntetőjogi felelősség elvére.⁶¹

A fent idézett elkövetési magatartások tehát közvetlenül – az értelmező rendelkezések között szereplő definíció⁶² szerint meghatározott – bűnszervezethez kapcsolódtak, megvalósításuknak pedig nem volt feltétele valamilyen (más) bűncselekmény elkövetésében való közreműködés. További objektív tényállási elemet képezett ugyanakkor az, hogy a

⁵⁷ Így például az olasz büntető kódex (*Codice penale*) a bűntársulás (*associazione per delinquere*), illetve a maffia típusú társulás (*associazione di tipo mafioso*) deliktumainak keretében büntetéssel fenyegeti a részvétel mellett a bűnszervezet kezdeményezését, megalakítását, szervezését, valamint vezetését is. *Codice penale* Art. 416., Art. 416-bis). Bővebben a témával kapcsolatban lásd pl.: Marco Pelissero (szerk.): *Reati contro la personalità dello Stato e contro l'ordine pubblico*, G. Giappichelli Editore, Torino, 2010. 249-278. o., 279-333. o.

⁵⁸ Szemben például Olaszországgal, ahol a bűnszervezeti tagság mibenlétével kapcsolatban komoly fejlődés figyelhető meg a Corte Suprema di Cassazione (az olasz Legfelsőbb Bíróság) ítélkezési gyakorlatot formáló döntésein keresztül. Lásd Gabriele Lino Verrina: *L'associazione di stampo mafioso*. UTET Giuridica, Torino, 2008. 18-25. o.

⁵⁹ Az Association Internationale de Droit pénal 1999-es budapesti Kongresszusán született határozat szerint: „A bűnöző szervezetben való tagság mint a büntetőjogi felelősség alapja, funkcionális elemekkel határozandó meg. Jelezheti ezt egyebek mellett a szervezet létrehozása, irányítása, pénzelése, vagy ragaszkodás hozzá. A tagsághoz nem szükséges az egyes bűncselekmények elkövetésében való tényleges részvétel, az azonban szükséges, hogy az illető része legyen a szervezet állandó személyi állományának. A szervezetben való tagságot valamely kézzelfogható ténynek is igazolnia kell (pl.: levelezés vagy áruhá vásárlása).” Az AIDP XVI. Nemzetközi Büntetőjogi Kongresszus határozata. I. szekció, a büntetőjog általános része. Közreadta: Hollán Miklós, Magyar Jog 2000/2. 117. o.

⁶⁰ Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 61. o.

⁶¹ Lásd Kis Norbert: A büntetőjog alapelvei. 30. o. In Kis Norbert (szerk.): Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára. Dialog Campus, Budapest-Pécs, 2011., valamint Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 52-53. o.

⁶² Mint kitértünk rá korábban, a bűnszervezet fogalma – a hatályostól eltérően – ekkor még a bűnszövetségre épült. Lásd 2.1.2. fejezet.

bűnszervezet tagjai – akár az adott elkövetőtől függetlenül – bizonyos bűncselekményeket, pontosabban legalább egy meghatározott deliktumot elkövettek.⁶³ Az ebből a szempontból releváns bűncselekmények az (1) bekezdés szerinti (generális) esetben – vagyis mindenfajta célra létrejött bűnszervezet esetén – az emberölés, a testi sértés, a személyi szabadság megsértése, az emberrablás, a terrorcselekmény, a légi jármű hatalomba kerítése, az önbíráskodás, a kábítószerrel visszaélés, a pénzmosás, a rablás és a zsarolás voltak. A (2) bekezdés szerinti esetben – vagyis a speciális célú⁶⁴ bűnszervezetek esetén – pedig valamilyen személy elleni erőszakos bűncselekménynek kellett – objektíve – megvalósulnia. A tagok, illetve a külső támogatók ráadásul csak az első bekezdés szerinti esetben voltak büntetethetők. Mindebből látszik, hogy e diszpozíció szerkezete meglehetősen bonyolult volt, ami nem könnyítette meg annak gyakorlati alkalmazását.

4.2. A bűnszervezetben részvétel tényállásának sajátosságai

Tekintettel részben a fenti aggályokra a 2001-es Btk. novella a *bűnszervezet létrehozását* egy attól merőben eltérő jellegű diszpozícióval, a *bűnszervezetben részvétellel* váltotta fel. Ez a - fent idézett - tényállás már nem egyes bűnszervezeti státuszokhoz köti az elkövetési magatartásokat, hanem annál konkrétabb cselekményekhez: előkészületi jellegű és önmagában általában legális támogatói magatartásokhoz. Ezzel e deliktum egyfajta „hézgapótló” funkciót lát el, hiszen olyan cselekményeket kriminalizál, melyeket a Büntető törvénykönyv egyéb bűncselekmények bűnszervezetben történő elkövetésén keresztül általában nem érint. Abban az esetben ugyanis, ha az előkészített bűncselekmény bűnszervezetben történő elkövetése legalább a kísérleti szakba jut, az előző fejezetben tárgyalt, a Btk. 91. §-ának büntetéskiszabást érintő általános rendelkezése lesz alkalmazandó az elkövetésben résztvevő taggal szemben. Ilyenkor ugyanis az elkövető terhére, a látszólagos anyagi halmazat⁶⁵ miatt már nem állapítható meg bűnszervezetben részvétel.⁶⁶

⁶³ Az adott elkövetőnek elég volt tudnia erről a bűncselekményről, az ahhoz fűződő pszichikai viszonya azonban érdektelen volt, akár ellenezhette is a konkrét elkövetést. Tóth Mihály: Bűnszövetség, bűnszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 61. o.

⁶⁴ tiltott pornográf felvételek készítése, üzletszerű kéjteljes elősegítése, kerítés, embercsempészség, fegyvercsempészség, pénzhamisítás, lopás elkövetésére létrehozott bűnszervezet

⁶⁵ Az önálló rész cselekmény esetéről van itt szó: jelen esetben az előkészületet háttérbe szorítja ugyanazon bűncselekmény későbbi (kísérleti vagy befejezett) stádiumának megvalósítása. Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 238. o.

⁶⁶ Vida Mihály - Szomora Zsolt: A közbiztonság elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc-Szomora Zsolt-Vida Mihály: A Magyar Büntetőjog Különös Része (Szerk.: Nagy Ferenc). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009. 420. o.

A bűnszervezetben részvétel tényállásával kapcsolatos ellentmondások annak kettős természetéből fakadnak. A diszpozíció felépítése, a büntetendővé nyilvánított elkövetési magatartások jellege ugyanis mást tükröz, mint amire a bűncselekmény elnevezése utal, és amit a jogtárgyharmonikus értelmezés eredményeként a jogalkotó szándékának tulajdoníthatunk. A tényállás ilyen jellegű meghatározása, véleményem szerint, nem fejezi ki maradéktalanul azt a kimagasló társadalomra veszélyességet, amelyet a bűnszervezetek léte és működése magában hordoz, és amely a szervezett bűnözés *per se* büntetendőségét indokolja. Egyrészt az utolsó, támogatói fordulat kivételével, az elkövetési magatartások nem válnak el a bűnözői programban szereplő (bűnszervezetben elkövetendő) deliktumoktól, melyek előkészületi stádiuma válik tulajdonképpen általános érvénnyel büntetendővé. Az előkészületi cselekmények ugyanis, még ha azok – mint jelen esetben – *sui generis* bűncselekmény formájában kerültek is megfogalmazásra, célzatosságuknál fogva nem „függetlennednek” attól a konkrét deliktumtól, melynek az elkövetésére irányulnak, hanem itt tulajdonképpen e (cél)bűncselekményt illető büntetőjogi védelem időbeni előrehozataláról van szó. Másrészt, a bűnszervezetben részvétel tényállásának nyelvtani értelmezése alapján az elkövetési magatartások egyszeri, megismételhető cselekmények, szemben a bűnszervezeti státuszokat pönalizáló bűncselekményekkel, ahol azok állapot-jellege egyfajta tartósságot kölcsönöz e tényállási elemeknek.

A fentiek ellenére, úgy vélem, a bűnszervezetben részvétel tényállását – pontosabban annak előkészületi jellegű részét - nem lehet „csupán” úgy tekinteni, mint egy elkövetési stádium bizonyos körülmények fennforgásához – jelesül a bűnszervezetben történő elkövetésre vonatkozó célzathoz - kötött általános kiterjesztését. Bizonyos interpretációs megfontolások ugyanis összetettebbé teszik a képet, és a tényállás sajátos alkalmazásához vezetnek. Az egyik ilyen a már említett jogtárgyharmonikus, vagy teleologikus értelmezés, melynek alapjául szolgálhat egyrészt a bűncselekmény elnevezése, másrészt rendszerbeli helye. Előbbi egyértelműen utal arra, hogy a jogalkotó szándéka végeredményben a bűnszervezeti tagság inkriminációja volt, még ha ezt a diszpozíció csak áttételesen eredményezi is. Szintén egy – a célba vett bűncselekményeken túli – önálló jogi tárgy védelmét jelzi a bűnszervezetben részvétel deliktumának elhelyezése a Közbiztonság elleni bűncselekmények között, a hatályos Büntető törvénykönyv XXX. fejezetében. Hasonló következtetések levonására vezet az közösségű normaértelmezés – figyelemmel többek között az Európai Unió Tanácsa által 2008-ban elfogadott szervezett bűnözés elleni

küzdelemről szóló kerethatározatra, mely – ahogy már szó volt róla - a bűnszervezet bizonyos tevékenységeiben való részvételt fenyegetné büntetéssel.⁶⁷

4.3. Értelmezési kérdések

A bűnszervezetben részvétel fentiekben körülhatárolt mindkét fajta értelmezési színezete szerepet kap a tényállással kapcsolatos gyakorlatban, s más-más ellentmondásokat, vitatott értelmezési szituációkat eredményez.

4.3.1. Az előkészületi jellegből eredő értelmezési problémák

A bűncselekmény előkészületi jellegéből fakadó egyik legfontosabb kérdés általában azzal kapcsolatban merül fel, hogy miképpen minősül az az előkészületi jellegű cselekmény, amely olyan bűncselekménynek bűnszervezetben való elkövetésére irányul, melynek az előkészülete egyébként is büntetendő. Korábban, a bűnszervezetben elkövetés kapcsán már utaltam rá,⁶⁸ hogy van olyan jogirodalmi, sőt a bírói gyakorlatban is érvényesülő álláspont, mely szerint a bűnszervezetben történő elkövetés tárgya büntetendő előkészület is lehet. Ezt a véleményt figyelembe véve, ilyen esetekben a bűnszervezetben részvétel helyett az adott előkészületi deliktum kerülne megállapításra, azzal, hogy a büntetési tétel a 91. §-ban előírt súlyosítással módosul.⁶⁹ Ugyanakkor, amennyiben a korábban ismertetett érvek alapján elvetjük a bűnszervezetben elkövetés előkészületi deliktumokra való alkalmazhatóságának lehetőségét, a kérdés eldöntése szempontjából a bűnszervezetben részvétel - mint sui generis előkészületi bűncselekmény - a „sima” – tehát a 91. § rendelkezéseivel nem érintett – előkészülettel konkurál. Az uralkodó jogirodalmi álláspont ebben a tekintetben pedig az, hogy ilyenkor a specialitás alapján a bűnszervezetben részvétel állapítható meg, kivéve akkor, ha a konkrét deliktum előkészületének büntetési tétele súlyosabb.⁷⁰ Ez utóbbi kivétel azonban semmilyen büntetőjogi szabállyal nem támasztható alá, annak alkalmazását csak az ésszerűség, esetleg a jogszabály logikai értelmezése indokolja. A jogalkotó mulasztása e téren

⁶⁷ Lásd 56. ljt.

⁶⁸ Lásd 3.2.1. fejezet

⁶⁹ Vaskuti András: Bűnszervezetben részvétel. In Varga Zoltán (szerk.): A Btk. magyarázata 2. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. 1003. o.

⁷⁰ Vida Mihály - Szomora Zsolt: A közbiztonság elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc-Szomora Zsolt-Vida Mihály: A Magyar Büntetőjog Különös Része (Szerk.: Nagy Ferenc). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009. 421-422. o. Arra az esetre, hogy egy „sima” előkészület büntetési tétele a bűnszervezetben részvételre vonatkozó egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés büntetési keretnél súlyosabb a Jármű hatalomba kerítésénél [Btk. 320. § (3) bek.], illetve az emberiség elleni bűncselekmények [Btk. XIII. fejezet] között találunk példát.

mindenesetre nyilvánvaló, ami ebben az esetben a jogalkalmazó számára azt jelenti, hogy az *in dubio mitius* elvnek megfelelően a terhelt javára kedvezőbb minősítést kellene megállapítania, vagyis a fent idézett jogirodalmi állásponttal éppen ellenkezőleg.

4.3.2. A bűnszervezetben részvétel jogtárgyharmonikus értelmezése

A bűnszervezetben részvétel jogtárgyharmonikus értelmezése elsősorban a rendbeliség témája kapcsán kap jelentőséget. A dogmatika megegyezik abban, hogy természetes egységet képez egyetlen bűnszervezet keretében többféle tényállásszerű cselekmény kifejtése, tehát több bűncselekmény elkövetésre irányuló előkészület is.⁷¹ Többrendbeliként tehát csak abban a kivételes esetben minősülhet a tárgyalt bűncselekmény, ha több bűnszervezet vonatkozásában is megvalósítja valamely elkövetési magatartást/ magatartásokat az elkövető. Amennyiben csupán – *sui generis* – előkészületi bűncselekménynek tekintenénk e tényállást, más minősítési szabálynak kellene érvényesülnie. Ha ugyanis eltekintünk a bűnszervezeti jellegtől, két külön bűncselekmény elkövetésére tekintettel megvalósított (büntetendő) előkészületi magatartások egymással halmazatban történő megállapítását semmi nem zárja ki. Mi az indoka tehát a fent kifejtett dogmatikai álláspontnak? Meglátásom szerint azt csakis a bűnszervezetben részvétel deliktumának említett „mögöttes” interpretációja támasztja alá, mely e tényállást tulajdonképpen kvázi tartós bűncselekménnyé teszi. A bűnszervezetben részvétel, amire a deliktum címe is utal, nem ismétlődik attól, hogy egy adott időszakon belül több olyan magatartást is kifejt az elkövető, mely azt tényállásszerűen megvalósítja.

Hasonló megfontolásokból nem állapít meg a joggyakorlat bűnszervezetben elkövetett bűncselekményt bűnszervezetben részvétellel halmazatban akkor sem, ha az - egyébként utóbbit kimerítő - előkészület és a kísérleti vagy befejezett szakba juttatott deliktum egymástól elkülöníthető.⁷² Ilyen esetben a 91. § „élvez elsőbbséget”, mely szintén alátámasztja a bűnszervezetben részvétel korábban hivatkozott kiegészítő (hézagpótló) jellegét. Ez a gyakorlat, melyet a jogirodalom a kétszeres értékelés tilalmával indokol, mindenesetre arra utal, hogy a bűnszervezetben elkövetésre vonatkozó általános részi rendelkezés, hasonlóképpen az összefoglalt bűncselekmény törvényi egységéhez,⁷³ „elnyel”, illetve magában foglal minden, a bűnszervezetben részvétel körében elkövetett magatartást. Ez az egyszeri jogtárgysérelemre tekintettel indokolhatóvá is válik, tekintve, hogy a

⁷¹ Ld. Vida Mihály: A közbiztonság elleni bűncselekmények (Btk. XXX. fejezet). 91.o. In Karsai Krisztina (szerk.): Anyagi büntetőjog, Különös rész II, Iurisperitus Bt., Szeged, 2013.

⁷² Tehát nem állnak egymással eszköz-cél kapcsolatban, és az előkészület nem minősülne büntetlen előcselekménynek sem.

⁷³ Lásd Ambrus István: A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban. PhD értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2012. 139-143. o.

közbiztonságot ért támadást maga a bűnszervezet működése, tevékenysége valósítja meg, amit az abban részt vállaló elkövető terhére csak egyszer lehet értékelni. Éppen ezért, abban az esetben viszont, ha a bűnszervezetben (ténylegesen) elkövetett deliktum mellett – attól függetlenül, de szintén a bűnszervezet keretében – egy olyan bűncselekmény előkészületét is megvalósítja az adott elkövető, amelynek e stádiumát egyébként is inkriminálta a jogalkotó, véleményem szerint, a befejezett – és a bűnszervezetben elkövetéshez kapcsolódó szankcionálási szabállyal terhelt - deliktum mellett halmazatban a másik bűncselekmény „sima” előkészületi alakzatát is meg kell állapítani, akkor is, ha ez utóbbi cselekmény önmagában - az előző pontban kifejtettek szerint - éppenséggel bűnszervezetben részvételnek minősülne.⁷⁴ Ebben az esetben a *ne bis in idem* elve ugyanis csak azt zárja ki, hogy a bűnszervezethez kapcsolódás körülménye kétszer kapjon értékelést, a konkrét deliktum előkészületének büntetendővé nyilvánításával védett jogi tárgy sérelme – amely a másik bűncselekménytől „függetlenül” következik be – azonban már nem hagyható figyelmen kívül a minősítés során.

4.3.3. A „támogatói fordulattal” kapcsolatos kérdések

Mint már említettem, az egyetlen olyan eleme a bűnszervezettel kapcsolatos hatályos magyar büntetőjogi szabályozásnak, mely közvetlenül a bűnszervezet „intézményével” áll kapcsolatban, a Btk. 321. § szerinti deliktum „egyéb módon támogatja” elkövetési magatartási fordulata. Itt ugyanis a „hozzájárulás” a bűnszervezet általános tevékenységéhez, működéséhez történik, s nincs sem részességi, sem valamilyen stádiumhoz kötött kapcsolatban a szervezet által megvalósított, vagy megvalósítandó konkrét deliktumokkal.

A jogirodalomban több helyen *sui generis* bűnsegédi jellegű bűncselekményként hivatkoznak a tényállás e fordulatra. Ezt nem tartom szerencsésnek, mivel nincs olyan tettesi alapcselekmény, melyhez az ilyen magatartás járulhatna. A bűnszervezet, vagy annak tevékenysége önmagában nem bűncselekmény;⁷⁵ valamely különös részi bűncselekményhez szintén nem járulhat, mivel – figyelemmel a fentiekre – akkor annak a deliktumnak – bűnszervezetben elkövetett – bűnsegédi alakzatát valósítaná meg, mint ahogyan a bűnszervezetben részvétel többi elkövetési magatartásához járulva pedig – az előkészületben

⁷⁴ Például egy embercsempészéssel foglalkozó bűnszervezet tagja - aki e bűncselekményt tényállásszerűen el is követi – társaival megállapodik egy riválisuk meggyilkolásában. Ebben az esetben az embercsempészség büntette mellett, melyet bűnszervezetben követtek el, az emberölés előkészülete áll halmazatban, annak ellenére, hogy önmagában egy ilyen cselekmény bűnszervezetben részvételként minősülne, amit viszont jelen esetben kizár a másik, befejezett deliktumnál már értékelt bűnszervezetben elkövetés.

⁷⁵ Ezért nehezen értelmezhető az alábbi kijelentés: „Az elkövetési magatartás második fordulata a bűnszervezet *sui generis* bűnsegédi részessége...” Vida Mihály: A közbiztonság elleni bűncselekmények (Btk. XXX. fejezet). 90.o. In Karsai Krisztina (szerk.): Anyagi büntetőjog, Különös rész II, Iurisperitus Bt., Szeged, 2013.

részesség is előkészület elv alapján – az első fordulatok valamelyike szerint minősülne a cselekmény.

A támogatói cselekményekkel kapcsolatos másik vitatott állítás arra vonatkozik, ki lehet e fordulat elkövetője. Egy népszerű jogirodalmi álláspont szerint ezt az elkövetési magatartást csak bünszervezeten kívülálló személy követheti el.⁷⁶ Mivel azonban a magyar szabályozás a 2001. évi törvénymódosítás óta nem a szervezeti funkciók betöltéséhez kapcsolja a büntetendő magatartásokat, és kifejezetten a részvételi státuszra vonatkozóan sem tartalmaz tényállást, a fenti fordulat az egyetlen, amely a bünszervezet fenntartását szolgáló, de büncselekmények elkövetéséhez közvetlenül nem kapcsolódó cselekményekre vonatkozik. A fenti álláspont elfogadása tehát azt jelentené, hogy a bünszervezet tagja által kifejtett ilyen cselekmény nem lenne illeszthető semmilyen büntetendő magatartás keretei közé, ellentétben a kívülálló személy ugyanazon cselekményével. Így, nézetem szerint, az egyetlen ide vonatkozó magyar tényállásrész – a bünszervezetben részvétel „bünszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja” fordulata – körébe tartozónak kell tekinteni minden, a fentiek szerint kifejtett támogatói cselekményt, függetlenül annak a viszonynak a jellegétől, mely az elkövető és a bünszervezet között egyébként fennáll.⁷⁷ Ez azért is tekinthető koherens megoldásnak, mert a hatályos szervezett bűnözéssel kapcsolatos szabályozás többi részénél (bünszervezetben elkövetés, bünszervezetben részvétel előkészületi fordulatai) sem releváns, hogy az elkövető a bünszervezet tagja, vagy csak eseti közreműködő.⁷⁸

⁷⁶ Belegi József: A közrend elleni büncselekmények (Btk. XVI. Fejezet). In: Berkes-Rabóczki (szerk. és társszerző): A magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. 2. kiadás. HVG-ORAC Lap- és könyvkiadó, Budapest, 2012. 643. o.

⁷⁷ Egyezően vélekedik Tóth Mihály: Bünszövetség, bünszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009. 63. o. Eltérő álláspontot képvisel, és csak a bünszervezeten kívül álló személy esetében tartja megállapíthatónak a tárgyalt fordulatot: Horváth Tibor-Lévay Miklós (szerk.): Magyar Büntetőjog. Különös Rész. 2. kötet. Complex Kiadó Kft., Budapest, 158. o.; Vida Mihály: A közbiztonság elleni büncselekmények (Btk. XXX. fejezet). 91.o. In Karsai Krisztina (szerk.): Anyagi büntetőjog, Különös rész II, Jurisperitus Bt., Szeged, 2013.

⁷⁸ Lásd 4/2005. BJE

5. Összefüggések és ellentmondások a bűnszervezetben elkövetés és a bűnszervezetben részvétel viszonyában

A két általam bemutatott büntetőjogi rendelkezés közötti elhatárolási kapcsolatok szintén érdekes kérdéseket vetnek fel. Már korábban szoltam a bűnszervezetben elkövetés és a bűnszervezetben részvétel együttes megállapításának kizártságára vonatkozó elméletekről. Egyrészt az előző fejezetben kifejtettem, hogy a kétszeres értékelés tilalma miatt anyagi halmazatban nem állhat egymással a 321. § szerinti bűncselekmény és egy – a 91. § szerint értékelt – másik bűncselekmény, legalábbis egyazon bűnszervezet esetében. Másrészt a bűnszervezetben elkövetés alkalmazási körének áttekintése során utaltam rá, hogy bár a bűnszervezetben részvétel is szándékos bűncselekmény, a 91. § rendelkezése (általában) nem alkalmazható rá, ezt mindenekelőtt itt is a kétszeres értékelés tilalma zárja ki. Kivételt képezhet ugyanakkor egy elméleti lehetőség: ha az egyik bűnszervezet tagja – saját szervezete tevékenysége körében eljárva – „támogatja egyéb módon” a másik bűnszervezet tevékenységét. Ilyenkor a két bűnszervezet miatt a bűnszervezeti „minőség” is kétszer kaphat értékelést: az egyik, melynek keretében bűncselekményt követ el, a másik, amelyet támogat, tehát amelyre tekintettel bűnszervezetben részvételt követ el – bűnszervezetben. Ez a „kumuláció” azonban az előkészületi fordulatok vonatkozásában nem jöhet szóba, figyelemmel az *elkövetés* és az *előkészület* közötti korábban részletesebben kifejtett terminológiai-dogmatikai ütközésre.⁷⁹

A két vizsgált törvényhely összevetése kapcsán utalni kell még arra, hogy a rendelkezések helyes, vagy annak tűnő értelmezése a büntetéskiszabás során bizonyos esetekben abszurd eredményre vezet. Sem az új Büntető törvénykönyv hatályba lépése előtti, sem az azt követően korrigált szabályozás nem mentes ilyen jellegű ellentmondástól. Korábban a probléma abból fakadt, hogy a régi Btk. 98. § és 263/C. § keretében releváns bűncselekmények köre eltért, méghozzá úgy, hogy míg az előbbi csak az ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetésére nézve volt alkalmazható, addig az utóbbi vonatkozásában, a bűnszervezetben részvételt minden büntett (tehát minden 2 év szabadságvesztésnél súlyosabban büntetéssel fenyegetett szándékos bűncselekmény) – bűnszervezetben történő – elkövetésére irányuló előkészületi cselekmény megalapozhatta - legalábbis a törvénytörvény szerint.⁸⁰ Ez pedig azzal a nehezen

⁷⁹ Lásd 3.2.1. fejezet

⁸⁰ A bűnszervezet törvényi fogalmában célként szereplő bűncselekményeket a bűnszervezetben elkövetett vagy elkövetni szándékozott deliktumokkal azonosító nézet a bűnszervezetben részvétel esetén is csak a legalább ötévi

indokolható következménnyel járt, hogy volt olyan deliktum, amelynek az előkészülete esetén igen, de elkövetése esetén már nem kerülhetett értékelésre a bünszervezeti „minőség”. Ez pedig a kisebb súlyú (három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett) büntettekénél azt jelenthette, hogy az előkészületi stádiumban rekedt cselekmények büntetési tétele – bünszervezetben részvétel címén – magasabb volt (egytől öt évig terjedő), mint ugyanazon deliktum kísérlete, vagy befejezett elkövetése.

A problémát az új Btk. hatályba lépése részben megoldotta azzal, hogy a bünszervezetben elkövetés és a bünszervezetben részvétel „alkalmazási körét” is kiterjesztette az összes szándékos bűncselekményre (tehát a büntettnél is szélesebb körre), ezzel azonban újabb ellentmondást teremtett. Ezúttal a két rendelkezés büntetési tétellel kapcsolatos eltérő „viszonya” vezet az abszurd eredményre. Míg a bünszervezetben részvétel fixen egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, addig a bünszervezetben elkövetés esetén a büntetési tétel növelésének számszerű mértéke mindig az elkövetett bűncselekmény alap büntetési tételétől (pontosabban annak maximumától) függ, hiszen az emelkedik a kétszeresére. És mivel a bünszervezetben elkövethető deliktumok közé immár minden szándékos bűncselekmény beletartozik, így azok is, melyek csak egy, avagy két évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendők, ezek vonatkozásában is az előrehaladottabb stádium elkövetőjének kedvez elméletileg a szabályozás, hasonlóképpen, mint a korábbi esetben. Ilyenkor ugyanis hiába nő a kétszeresére a bünszervezetben elkövetés miatt a büntetési tétel felső határa ($1 \times 2 = 2$, $2 \times 2 = 4$), az még mindig kevesebb lesz, mint az előkészületi cselekménnyel megvalósítható bünszervezetben részvételért járó öt éves maximum. Ezek az ellentmondások felvethetik e rendelkezések, akár a korábban e pályamunkában ismertetett interpretációktól eltérően történő alkalmazásának lehetőségét az *argumentum ad absurdum* értelmezési technikát alapul véve. Az ilyen fokú ellentmondások orvoslása érdekében azonban talán egyszerűbb és helyesebb volna a törvényszöveg jogalkotói módosítása, természetesen anélkül, hogy ez újabb értelmezési problémákhoz vezessen, mint az történt a legutóbb.

szabadságvesztés büntetéssel büntetendő bűncselekményeket tartotta relevánsnak, a bünszervezetben elkövetés hatályos rendelkezése kapcsán felmerült, korábban ismertetett, állásponthoz hasonlóképpen. Lásd 3.2. fejezet

Összegzés

Pályamunkámban a bűnszervezettel kapcsolatos hazai szabályozás egyes rendelkezéseit és azok összefüggéseit tekintettem át. Munkám tanulságaként megállapíthatom, hogy a szervezett bűnözés továbbra is rendkívül komplex témáját szolgáltatja nem csak a kriminológiának, de az anyagi büntetőjognak is. Számos általános jogintézményt, alapelvet, dogmatikai kérdést érintenek ugyanis azok a rendelkezések, melyeket e súlyos kriminális jelenséggel szembeni fellépés jegyében hoznak létre a jogalkotók.

Az ezredforduló körüli, részben a nemzetközi és európai uniós jogharmonizáció jegyében lezajlott jogalkotási hullám eredményeképpen több lépésben kialakított hazai bűnszervezettel kapcsolatos szabályozás az utóbbi évtizedben alig változott. A megszilárdulni látszó joganyag azonban korántsem nevezhető stabilnak, legalábbis, ami a szabályok értelmezése körül gyakran felvetődő kérdéseket, vitákat illeti. A szervezett bűnözés jelensége egyedi büntetőjogi fellépést tett szükségessé, melynek eredményeként olyan fogalmak, tényállások kaptak helyet a Büntető törvénykönyvünkben, melyek mind az elméleti rendszerbe sorolásuk, mind gyakorlati alkalmazásuk tekintetében újszerű, és nehezen eldönthető kérdéseket generáltak. A bűnszervezet fogalma köré kialakított szabályozás két fontos eleme a bűnszervezetben történő elkövetés körülménye és egy önálló deliktum, a bűnszervezetben részvétel lett, melyek értelmezése mind önmagukban, mind egymással összevetve gyakran jelentős nehézségekbe ütközik.

Tekintve a téma jelentőségét, az ítélkezési gyakorlat egységesítése és orientálása érdekében, az eddigieken felül is, újabb kúriai döntések meghozatalára lenne szükség, néhány kérdésben viszont mindenképpen előremutató volna a jogalkotó általi törvénymódosítással a világos és ellentmondásoktól mentes normaszöveg biztosítása.

Irodalomjegyzék

Ambrus István: A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban. PhD értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2012.

Báranyos Bernadett: Bűnszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság? In Jogi tanulmányok. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar doktori iskoláinak III. Konferenciája. 2012. április 20. II. kötet. (szerk. Fazekas Marianna) Budapest, 2012.

Belegi József: A közrend elleni bűncselekmények (Btk. XVI. Fejezet). In: Berkes-Rabóczki (szerk. és társszerző): A magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. 2. kiadás. HVG-ORAC Lap- és könyvkiadó, Budapest, 2012.

Belovics Ervin: A büntetés kiszabása In Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC, Budapest, 2012.

Finszter Géza – Irk Ferenc: Gazdasági-társadalmi változások, a bűnözés új kihívásai. Szervezett bűnözés Kelet-Közép Európában, az Európai Unió peremén In: Kriminológiai Tanulmányok XXXVIII. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001.

Földvári József: A magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris, Budapest, 2002.

Gellér Balázs: A társas bűnelkövetési alakzatok. In Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános Rész. A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC, Budapest, 2012.

Gellér Balázs – Hollán Miklós – Kis Norbert: A Büntető törvénykönyv magyarázata II. kötet, Különös rész (1) (szerk.: Kis Norbert). Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005.

Az AIDP XVI. Nemzetközi Büntetőjogi Kongresszus határozatai. I. szekció, a büntetőjog általános része. Közreadta: Hollán Miklós, Magyar Jog 2000/2.

Horváth Tibor-Lévay Miklós (szerk.): Magyar Büntetőjog. Különös Rész. 2. kötet. Complex Kiadó Kft., Budapest,

Kertész Imre: A szervezett bűnözés terjedelme. Magyar Tudomány 2001/8

Kis Norbert: Dogmatikai és alkotmányossági kérdések a szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogban. In: Gellér-Hollán (szerk.): A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről). Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003.

Kis Norbert: A büntetőjog alapelvei. In Kis Norbert (szerk.): Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára. Dialog Campus, Budapest-Pécs, 2011.

Masika Edit-Harmati Gergely: Egységes belbiztonsági és jogi térség Európában: bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest, 1999.

Mészár Róza: Értelmező rendelkezések (Btk. IX. fejezet). In: Berkes-Rabóczki (szerk. és társszerző): A magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. 2. kiadás. HVG-ORAC Lap- és könyvkiadó, Budapest, 2012.

Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

Marco Pelissero (szerk.): Reati contro la personalità dello Stato e contro l'ordine pubblico, G. Giappichelli Editore, Torino, 2010.

Takács Erika: Az 1997. évi LXXIII. törvény szervezett bűnözéssel kapcsolatos rendelkezéseinek megalkotási folyamata. In: Gellér-Hollán (szerk.): A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről). Rejtjel Kiadó, Budapest, 2003.

Tóth Mihály: Bünszövetség, bünszervezet. Complex Kiadó, Budapest, 2009.

Vaskuti András: Bünszervezetben részvétel. In Varga Zoltán (szerk.): A Btk. magyarázata 2. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

Váradi Erika: A büntetés kiszabása. In Horváth Tibor - Lévy Miklós (szerk.): Magyar büntetőjog. Általános rész. Complex, Budapest, 2012.

Gabriele Lino Verrina: L'associazione di stampo mafioso. UTET Giuridica, Torino, 2008.

Vida Mihály - Szomora Zsolt: A közbiztonság elleni bűncselekmények. In: Juhász Zsuzsanna-Karsai Krisztina-Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc-Szomora Zsolt-Vida Mihály: A Magyar Büntetőjog Különös Része (Szerk.: Nagy Ferenc). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009.

Vida Mihály: A közbiztonság elleni bűncselekmények (Btk. XXX. fejezet). In Karsai Krisztina (szerk.): Anyagi büntetőjog, Különös rész II, Iurisperitus Bt., Szeged, 2013.

Lezárás dátuma: 2014. január 14.